

Redakcja: Sławomir Poleszak (zastępca dyrektora IEŚ), Agnieszka Zajdel
(sekretarz redakcji), Szczepan Czarnecki, Spasimir Domaradzki, Łukasz
Krzyżanowski, Sławomir Łukasiewicz, Damian Szacawa, Agata Tatarenko

Nr 1348 (88/2025) | 7.05.2025

ISSN 2657-6996

© IEŚ

Agata Tatarenko

Od Praskiej Wiosny do Buczy: jak czeska pamięć zbiorowa współtworzy społeczną percepcję Rosji i solidarność z Ukrainą

Wizyta prezydenta Wołodymyra Zełenskiego w Pradze w maju 2025 r. potwierdziła silny sojusz czesko-ukraiński, ale jednocześnie uwidoczniła pęknięcie między zaangażowaną retoryką elit a coraz bardziej ambiwalentnymi nastrojami społecznymi. Radykalne zmiany w czeskiej percepcji Rosji są nie tylko reakcją na rosyjską agresję na Ukrainę, ale także efektem głęboko zakorzenionych w czeskiej pamięci zbiorowej doświadczeń historycznych. Zderzenie pamięci, emocji i geopolityki definiuje dziś stosunek Czechów do wojny w Ukrainie i relacje z Rosją.

Wizyta prezydenta Wołodymyra Zełenskiego w Pradze w maju 2025 r. symbolicznie potwierdziła bliskie relacje czesko-ukraińskie oraz konsekwentne wsparcie udzielane Ukrainie przez czeskie władze, zarówno polityczne, jak i militarne. Od początku pełnoskalowej inwazji Rosji w 2022 r. Republika Czeska była jednym z najbardziej zaangażowanych państw w regionie, dostarczając Ukrainie broń, pomoc humanitarną i wsparcie dyplomatyczne¹. Jednak wraz z przedłużającym się konfliktem w społeczeństwie czeskim zaczęły narastać oznaki zmęczenia i niepokoju, zwłaszcza wobec kosztów wojny. Równocześnie, w społeczeństwie czeskim dokonało się znaczące przewartościowanie w postrzeganiu Rosji, która coraz częściej traktowana jest jako bezpośrednia spadkobierczyni Związku Radzieckiego, państwa kojarzonego z imperializmem, przemocą i destabilizacją ładu międzynarodowego. W tym kontekście warto przyjrzeć się, jak agresja Rosji na Ukrainę wpłynęła na czeską percepcję Rosji i relacje czesko-rosyjskie.

Czesi wobec Rosji. Badania opinii publicznej przeprowadzone w ostatnich latach w Republice Czeskiej wskazują na wyraźny i systematyczny spadek sympatii społeczeństwa wobec Rosji, co wiąże się bezpośrednio z rozpoczęciem pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę w 2022 r. Zgodnie z badaniem przeprowadzonym przez Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) w grudniu 2023 r. 69% respondentów deklarowało niechęć wobec Rosji, co było najwyższym wynikiem od początku realizacji tego typu badań. Co istotne, w porównaniu do pomiaru z 2022 r. odsetek ten wzrósł aż o 13 punktów procentowych, a względem okresu sprzed rosyjskiej inwazji na Ukrainę – o 52 punkty. Dane te ukazują nie tyle stopniową zmianę postaw, ile radykalny przełom w percepcji Rosji i jej obywateli.

Równocześnie odnotowano skrajnie niski poziom sympatii wobec Rosjan, wynoszący zaledwie 12%. Jeszcze przed lutym 2022 r. Rosjanie lokowali się raczej w grupie narodów odbieranych przez Czechów neutralnie, z pewnym marginesem sympatii. Po 2022 r. bilans ten uległ całkowitemu odwróceniu: niechęć dominuje w sposób przytłaczający, a pozytywne skojarzenia znalazły się na marginesie społecznej świadomości. Rosja i jej obywatele zostali jednoznacznie zakodowani w czeskiej opinii publicznej jako aktorzy agresywni i obcy, a ten symboliczny dystans pogłębia się wraz z trwaniem wojny².

Raport nie pozostawia wątpliwości, że czeska opinia publiczna reaguje na międzynarodowy konflikt w kategoriach nie tylko politycznych, ale także emocjonalno-tożsamościowych. Radykalizacja postaw wobec Rosji nie jest jedynie efektem doraźnej reakcji na doniesienia medialne, ale raczej wyrazem głębokiego przekształcenia społecznego imaginariusza, w którym Rosja przestała być krajem sąsiednim czy kulturowo bliskim, a zaczęła funkcjonować jako realne zagrożenie i źródło destabilizacji³.

Równoległe z emocjonalnym dystansem wobec Rosji wzrosło także postrzeganie jej jako zagrożenia. W badaniu GLOBSEC Trends 2024 aż 76% Czechów uznało Rosję za zagrożenie dla bezpieczeństwa, choć warto zauważyć, że odsetek ten był wyższy w 2022 r., a więc tuż po wybuchu pełnoskalowej wojny Rosji z Ukrainą, i wynosił 84%⁴. Co

ciekawe, Czesi postrzegali Rosję jako istotne zagrożenie jeszcze przed wybuchem pełnoskalowej wojny. Pokazuje to sondaż przeprowadzony przez agencję Median dla Czeskiego Radia na początku 2021 r. – 40% respondentów bezpośrednio wskazało Rosję jako poważne zagrożenie, a średnia ocena zagrożenia na dziesięciopunktowej skali wyniosła 6,5⁵.

Czeskie społeczeństwo wykazuje również wysoką świadomość wykorzystywania przez Rosję narzędzi propagandy i dezinformacji. Zgodnie z wynikami badania przeprowadzonego przez agencję Ipsos, większość Czechów (około 60%) uważa, że Rosja aktywnie wykorzystuje propagandę i dezinformację w celu wpływania na opinię publiczną w ich kraju. Ponadto, niemal jedna trzecia respondentów przyznała, że przynajmniej raz padła ofiarą dezinformacji, co podkreśla skalę problemu i potrzebę edukacji medialnej w społeczeństwie⁶.

Rosja w pamięci zbiorowej Czechów. Stosunek czeskiego społeczeństwa do Rosji, aneksji Krymu w 2014 r. oraz pełnoskalowej wojny Rosji z Ukrainą został ukształtowany w dużej mierze przez pamięć zbiorową i historyczne doświadczenia narodu czeskiego. Kluczowe znaczenie ma tu trauma Praskiej Wiosny i inwazji wojsk Układu Warszawskiego w 1968 r. Dla społeczeństwa czeskiego wydarzenia te stanowią do dziś symbol brutalnej przemocy imperialnej ze strony ZSRR, którego bezpośrednią spadkobierczynią jest współczesna Rosja.

Po transformacji ustrojowej czeskie elity – inspirowane dziedzictwem Václava Havla – przyjęły rolę moralnych rzeczników praw człowieka, wolności i odpowiedzialności za wspieranie społeczeństw walczących o suwerenność. Gdy Rosja dokonała aneksji Krymu w 2014 r., głosy oburzenia ze strony intelektualistów – filozofów, historyków, dziennikarzy i artystów – spotkały się jednak z chłodniejszym przyjęciem przez część klasy politycznej. Ówczesny prezydent Miloš Zeman publicznie relatywizował działania Rosji, proponując Ukrainie „rekompensatę finansową” zamiast restytucji Krymu. Taka postawa wywołała ostry sprzeciw wśród czeskiej inteligencji, która w postawie prezydenta widziała zdradę ideałów Praskiej Wiosny oraz sprzeniewierzenie się aksjologicznemu dziedzictwu Havla.

Wybuch pełnoskalowej wojny w lutym 2022 r. i brutalność działań Rosji spotkały się z jednoznaczną reakcją czeskich środowisk intelektualnych, które wskazywały, że Ukraina znajduje się dziś w tej samej sytuacji, w jakiej Czechosłowacja była w 1938 i 1968 r. – samotna wobec agresji imperialnego sąsiada. Wystąpienia takich postaci, jak Tomáš Halík, Petr Pithart czy Jiří Pehe były silnie osadzone w moralnym tonie: apelowano o solidarność, o bezwarunkowe wsparcie dla Ukrainy, o sprzeciw wobec wszelkiego relatywizmu. Elity te podkreślały, że społeczeństwa Europy Środkowej – jako ofiary sowieckiego zniewolenia – mają szczególny obowiązek demaskowania rosyjskiego rewizjonizmu i dezinformacji. Jednocześnie czeskie uniwersytety, instytuty badawcze i środowiska akademickie włączyły się w działania dokumentujące rosyjskie zbrodnie, wspierające ukraińskich naukowców i promujące badania nad historią sowieckiego imperializmu.

Pozostaje jednak pytanie, jak te idee rezonowały w społeczeństwie czeskim? Odpowiedź nie jest jednoznaczna. Po aneksji Krymu w 2014 r. opinia publiczna w Czechach była raczej ambiwalentna: choć wielu Czechów nie aprobowало działań Rosji, to temat Ukrainy nie wywoływał głębszego poruszenia – traktowano go jako odległy, a państwo ukraińskie postrzegano często jako wewnętrznie niestabilne. Sympatia do Rosji, szczególnie wśród starszego pokolenia, była nadal obecna, a prorosyjskie narracje znajdowały podatny grunt zwłaszcza wśród wyborców partii lewicowych i populistycznych.

Jak pokazują przywoływane wyżej badania opinii publicznej, po 2022 r. nastąpił radykalny zwrot. Społeczeństwo czeskie zareagowało na wojnę w sposób zdecydowany i emocjonalny – doszło do autentycznej mobilizacji solidarnościowej. Czesi zaangażowali się w pomoc uchodźcom, organizowali oddolne zbiórki i działania wspierające. Badania opinii publicznej z wiosny 2022 r. pokazywały, że ponad 70% obywateli Czech popierało pomoc Ukrainie, a większość była gotowa zaakceptować związane z tym koszty, np. w postaci wyższych cen energii.

Z czasem jednak, szczególnie od 2023 r., zaczęły pojawiać się symptomy zmęczenia wojną. Część społeczeństwa – choć niekoniecznie prorosyjska – zaczęła artykułować obawy związane z ekonomicznymi konsekwencjami wojny, z obecnością uchodźców oraz z niepewnością geopolityczną. Narastał pewien dysonans między postawą

elit intelektualnych, które apelowały o długofalową odpowiedzialność moralną, a społecznym pragmatyzmem i potrzebą stabilizacji.

Mimo to należy zauważyć, że elity intelektualne w pewnym stopniu potrafiły wyznaczać symboliczne ramy debaty publicznej i nadawać kierunek moralnej mobilizacji. Gesty takie jak przemianowanie ulicy przy ambasadzie rosyjskiej w Pradze na „ulicę Bohaterów Ukrainy”, protesty na placu Wacława, wspólne inicjatywy środowisk akademickich i organizacji społecznych – łączyły sferę wartości z działaniami konkretnymi, czytelnymi również dla zwykłych obywateli.

Podsumowanie. Wizyta Wołodymyra Zełenskigo w Pradze symbolicznie przypieczętowała czesko-ukraińskie partnerstwo, jednak nie zatarła rosnącego dysonansu między deklaracjami politycznymi a nastrojami społecznymi. Republika Czeska pozostaje jednym z najbardziej zaangażowanych sojuszników Ukrainy na poziomie państwowym, ale społeczne poparcie dla wsparcia militarnego wyraźnie słabnie.

Równocześnie nie słabnie dystans emocjonalny wobec Rosji. Postawy Czechów wobec Rosji w ostatnich latach cechują się narastającą nieufnością i wzrostem świadomości zagrożeń, w tym hybrydowych, jak wspomniana wyżej dezinformacja. Radykalizacja postaw wobec Rosji świadczy o głębokiej przemianie czeskiej wyobraźni społecznej, uformowanej przez historyczne traumy i współczesne doświadczenia. Rosja funkcjonuje obecnie w czeskiej świadomości jako synonim imperialnej przemocy, zagrożenia i dezinformacji. Zarysowana dynamika stanowi istotny kontekst dla analizy zarówno polityki zagranicznej Republiki Czeskiej, jak i dla szerszych procesów społecznych w regionie Europy Środkowej.

Znacznemu pogorszeniu uległy także stosunki czesko-rosyjskie. Oprócz rosyjskiej agresji na Ukrainę i wzajemnych sankcji, relacje te komplikują także inne czynniki, takie jak incydenty dyplomatyczne i różnice w polityce zagranicznej. Czechy konsekwentnie dążą do ograniczenia wpływów Rosji w regionie, co znajduje odzwierciedlenie w ich polityce zagranicznej i bezpieczeństwa. Pytaniem otwartym pozostaje wynik wyborów parlamentarnych, które odbędą się jesienią tego roku. Wyniki sondaży sugerują, że były premier Czech, Andrej Babiš oraz jego partia ANO mają realną szansę na odzyskanie władzy, zarówno w formie samodzielnych rządów, jak i w koalicji z populistycznymi partiami⁷.

¹ S. Czarnecki, *Czesi wobec wojny w Ukrainie po trzech latach od rosyjskiej inwazji*, „Komentarze IEŚ”, nr 1304, <https://ies.lublin.pl/komentarze/czesi-wobec-wojny-w-ukrainie-po-trzech-latach-od-rosyjskiej-inwazji/>

² CVVM, *Sympatie české veřejnosti k některým zemím – podzim 2023*, 21.12.2023, <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/5773-sympatie-ceske-verejnosti-k-nekterym-zemim-podzim-2023?highlight=WyJydXNr3UilCJydXNrbyIsInplbVx1MDExYm1pblx1MDExYm1lY2tvdXNhcnVza29cdTAxMGRcdTAwZW RuYSJd>

³ Ibidem.

⁴ GLOBSEC, *GLOBSEC Trends 2024 Czechia*, <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/globsec-trends-2024-cee-brave-new-region>

⁵ Czech Radio, *Survey: Most Czechs perceive Russia as security threat*, 22.04.2021, https://english.radio.cz/survey-most-czechs-perceive-russia-security-threat-8715545?utm_source=chatgpt.com

⁶ M. Nejedlý, B. Kučerová, *Průzkum ukázal, co si Češi myslí o ruské propagandě*, 10.11.2024, Seznam Zprávy, https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-rusko-u-nas-siri-propagandu-vnimaji-cesi-vetsina-lidi-uz-nekdy-naletela-263752#utm_content=ribbonnews&utm_term=michal%20korma%C5%88%C3%A1k&utm_medium=hint&utm_source=search.seznam.cz

⁷ <https://ies.lublin.pl/komentarze/republika-czeska-sila-populizmu-w-kampanii-wyborczej/>